

HUQUQIY ONG VA HUQUQIY MADANIYAT SHAKLLARI HAMDA UNING RIVOJLANISHI

Sharof Rashidov tuman

1-son kasb-hunar maktabi

“Umumta’lim fanlar” kafedrasi, Huquq fani o‘qituvchisi

Xolmatova Mahfuza Farhod qizi

Annotatsiya: Ushbu maqola huquqiy ong va huquqiy madaniyatni rivojlantirish, hamda uning huquqiy asoslarini yaratish, jamiyatda fuqarolar ayniqsa yosh avlodning huquqiy bilim va ko‘nikmalarini shakllantirishga qaratilgan ishlar haqida ma’lumotlar keltirib o‘tilgan.

Kalit so‘zlar: Huquq, madaniyat, huquqiy ong, jamiyat, guruh, shaxs, fuqarolik jamiyati, demokratiya, qonun, ijyimoiy-iqtisodiy, islohot, siyosat, shaxsiy mafaat, jamiyat mafaati, g‘oya, huquqiy ta’lim-tarbiya.

Annotation: this article cites information about the development of legal consciousness and legal culture, as well as the creation of its legal framework, work aimed at the formation of legal knowledge and skills of citizens in society, especially the younger generation.

Keywords: law, culture, legal consciousness, society, group, person, civil society, democracy, law, economic, reform, politics, personal mafaat, community mafaat, idea, legal education.

Mamlakatimizda mustaqilligimizning dastlabki yillaridan boshlab huquqiy davlat va fuqarolik jamiyati barpo etishning asosiy sharti sifatida xalqimizning huquqiy bilimi va madaniyatini yuksaltirish, huquqshunos kadrlar tayyorlash tizimini tubdan yaxshilash, qabul qilingan qonun va qarorlarning mazmun-mohiyatini aholiga chuqur o‘rgatishga katta e‘tibor qaratilib kelinmoqda.

Bugungi kunda fuqarolik jamiyatini shakllantirish jarayonida huquqiy

madaniyatni yuksaltirishga erishish, tom ma'noda huquqiy ongni yuksaltirish davr talabiga aylanib ulgurdi. Fuqarolarda yuksak huquqiy tafakkur shakllanmas ekan, turli xil nomutanosibliklar albatta kelib chiqaveradi. Huquqiy madaniyatni shakllantirish va shu orqali qonun ustuvorligiga erishish nafaqat jamiyatning, balki o'sib kelayotgan yoshlar uchun qimmatlidir. Huquqiy davlat, fuqarolik jamiyati qurishning zarur sharti qonunlarga so'zsiz itoat etishdir.

Yurtimizda yosh avod tarbiyasi davlat siyosati darajasiga ko'tarilgan. Shuningdek, ularni qonunlarga hurmat ruhida tarbiyalash ham eng muhim vazifalar sirasiga kiradi. Huquqiy demokratik davlat qurishda o'sib kelayotgan yosh avlodning huquqiy bilimlarni mukammal egallaganligi muhim ahamiyat kasb etadi. Mukammal ta'lim-tarbiya olgan avlod hech qanday huquqbuzarlik yoki jinoyatlar ko'chasiga aslo kirmaydi. Shuningdek, turli yot g'oyalar ta'siriga tushib qolmaydi.

Huquqiy davlatning eng muhim belgilaridan biri bu— qonun ustuvorligini ta'minlash va yuksak darajadagi huquqiy ong hamda madaniyatga ega bo'lgan barkamol avlodni tarbiyalash mazkur islohotlarning bosh bo'g'inini tashkil etadi. Jamiyatda huquqiy ong va huquqiy madaniyatni yuksaltirish, mamlakatimiz aholisi va yoshlari ongida qonunlarga hurmat ruhini singdirish masalalari juda muhimdir. Inson o'zini huquqiy jihatdan yetuk, bilimli deb hisoblashi uchun birinchi navbatda unda jamiyatda o'rnatilgan huquq normalariga nisbatan hurmat ruhi shakllangan bo'lishi lozimdir. O'tgan yillar mobaynida o'tkazilayotgan islohotlarning qonuniy zamiri yaratildi. Ijtimoiy-siyosiy hayotning huquqiy asoslari izchillik bilan mustahkamlandi.

Vatanimizning rivojlanishi va islohotlarning muvaffaqiyati juda ko'p jihatdan xalqning huquqiy ongi hamda madaniyati darajasiga bog'liq jarayondir. Yuksak huquqiy madaniyat demokratik jamiyat poydevori va huquqiy tizim yetukligining ifodasidir.

Huquqiy ong - bu qonunga, davlat organlari faoliyatiga, shu bilan birgalikda, shaxslarning huquqiy tartibga solish sohasida sodir etilgan harakatlariga munosabatni ifodalovchi g'oyalar, his-tuyg'ular yig'indisidir.

Huquqiy ongning ijtimoiy ong shakli sifatidagi o‘ziga xosligi uning odamlarning ijtimoiy va individual hayotining intellektual ifodasi ekanligida namoyon bo‘ladi. Huquqiy ong huquq tizimining quyidagi elementlari bilan chambarchas bog‘liqdir:

- huquqiy normalar
- huquqiy tamoyillar
- huquqiy munosabatlar
- huquq ijodkorligi jarayonlari.

Huquqiy madaniyat – bu huquqiy ongni amalga oshirishdir. Boshqacha qilib aytganda, huquqiy madaniyat - bu huquq ijodkorligi faoliyati natijalarida (qonunlarning sifati va asosliligi), huquqni qo‘llash jarayonida (huquqni muhofaza qilish va huquqni muhofaza qilish organlari xodimlarining xulq-atvor madaniyati) ifodalangan obyektivlashtirilgan huquqiy ongdir.), yuridik institutlarning (sud, prokuratura va boshqalar) faoliyatida, shuningdek, oddiy fuqarolarning xatti- harakatlarida.

Huquqiy madaniyatning turlari uning tashuvchisiga qarab ajratiladi:

- 1) Jamiyatning huquqiy madaniyati;
- 2) Guruhning huquqiy madaniyati;
- 3) Shaxsning huquqiy madaniyati.

Jamiyatning huquqiy madaniyati - bu butun jamiyatning huquqiy faolligi va ong darajasini bildiruvchi umumiy madaniyatning ma’lum bir qismidir. Keng ma’noda jamiyatning huquqiy madaniyatini ma’lum bir davr uchun to‘plangan barcha huquqiy bilim va tajribalar yig‘indisi sifatida belgilashimiz mumkin.

Jamiyat huquqiy madaniyatining rivojlanish darajasini ko‘rsatuvchi ko‘rsatkichlar bu:

- Qonunchilikning rivojlanish darajasi
- Huquqiy normalarni talqin qilish sifati
- Aholining huquqiy faoliyati
- Huquqiy bilimlarga talab darajasi va mavjudligi
- Huquq normalarida umuminsoniy va milliy tamoyillarning o‘zaro bog‘liqligi

➤ Qonun hujjatlari talablariga subyektlar tomonidan rioya qilish darajasi

Ijtimoiy guruhning huquqiy madaniyati - bu ma'lum bir ijtimoiy guruhning huquqiy ongi va huquqiy xulq-atvori darajasining holati hisoblanadi.

Ijtimoiy guruhlarning huquqiy madaniyati quyidagi bir qancha xususiyatlar bilan ajralib turadi:

➤ Qonunchilik va qonunchilikni bilish

➤ Qonunga rioya qilish

➤ Kerakli narsalarni bajarish qobiliyati [huquqiy hujjatlar](#)

➤ Xalq va qonun tomonidan berilgan kuchdan foydalanish qobiliyati

➤ Fuqarolarning huquqiy tarbiyasi

Shaxsning huquqiy madaniyati - bu yakka shaxs, shaxs madaniyatidir.

U quyidagi elementlardan iborat:

➤ Qonunni bilish va tushunish

➤ Qonunga rioya qilish va qonuniy inson xatti-harakati

➤ Huquqiy xulq-atvor darajasi

➤ Huquqiy psixologiya va mafkura

Xulosa aytishimiz mumkinki, "Jamiyatda qonunlarga hurmat ruhini qaror toptirish - demokratik huquqiy davlat qurishning garovidir!". Shunday ekan, qonunlarning samarali ishlashi uchun albatta fuqarolarning huquqiy ongini, huquqiy madaniyatini, huquqiy mafkurasini yuksaltirish juda muhimdir. Aholining barcha tabaqalari, ayniqsa yosh avlodning huquqiy bilim saviyasini yuqori darajaga ko'tarish bilan biz qonun buzilishlari, adolatsizliklar, jinoyatlarning oldini olgan bo'lamiz. Sababi, har bir fuqaro iqtisodiy va siyosiy islohotlar jadal o'tkazilayotgan hozirgi davrda qayerda ishlamasin, xizmat qilmasin, o'qimasin, har qadamda huquqiy bilimga ehtiyoj sezishi tayindir.

Zamonaviy davrda insonlarning huquqiy ongi va huquqiy madaniyatini barqaror rivojlanish yo'liga olib chiqish uchun huquqiy ongning umumiy darajasini ko'tarish fuqarolarning huquqiy nigilizimini yengishga qaratilgan chora- tadbirlarni qabul qilish va amalga oshirish zarurati va ehtiyojini keltirib chiqaradi. Biz jamiyatda avvalo qonun va qonunga hurmat har bir insonning

shaxsiy ishonchiga aylanishi uchun harakat qilishimiz zarur.

Huquqiy jamiyatda bosqichma-bosqich shakllanib boradigan shaxsning ehtiyojlari va manfaatlarini maqsadga muvofiq ravishda shakllantirish, qonun ustuvorligini va qonuniylikni mustahkamlashning samarali vositalaridan biri sifatida ushbu tadbirlar orasida huquqiy madaniyat va huquqiy ong, huquqiy ta'lim alohida o'rin tutishi lozim. Huquqiy tarbiyaning maqsadi birinchi galda qonunlarga hurmatni shakllantirish bo'lishi kerak.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Davlat va Huquq nazariyasi: darslik. O.Qoriyev 2018-yil
2. Mamuriy huquq : B.Musayev, D.Artikov, B.Qosimov 2020-yil. darslik.
3. Davlat va huquq nazariyasi: darslik. - Toshkent: TDYU, 2021. - 248 bet.
4. Hayitboyev F., Najimov M. Hozirgi zamon asosiy huquqiy tizimlari (qiyosiy huquqshunoslik). - T.: TDYU, 2018. - 229 b.
5. Алексеев С.С. Избранное: наука права, общесоциальные проблемы, публицистика. - М.: Статут, 2003. - 480 с.
6. Жавлиев Н.Б. Хуқуқнинг моҳияти: анъанавий ва замонавий назариялар. Уқув-қуланма. - Т.: ТДЮИ, 2010. - 96 б.
7. Varga C. Theory of Law. - Budapest: Tórsulat, 2012. - 374 p. 9. Whittington K.E., Kelemen R.D., Caldeira G.A. Law and Politics. - New York: Oxford University Press, 2008. - 815 p.
8. Jarbekov R. B., O'rinboyev U. O. HUQUQIY ONG VA HUQUQIY MADANIYAT SHAKLLARI, RIVOJLANISH BOSQICHLARI //Экономика и социум. – 2022. – №. 6-1 (97). – С. 99-104.